

Program för hållbar landsbygdsutveckling i Linköpings kommun

Dokumenttyp: Program

Antaget av: Förslag <>

Senast reviderat: 2018-06-12 <>

Giltighetstid: Tillsvidare <>

Diarienummer: 2024-99

Dokumentansvarig: Klicka eller tryck här för att ange text. *<Här anges vem (den dokumentansvariga tjänstepersonens befattning) som är ansvarig för styrdokumentet.>*

Adresserat till: Samtliga nämnder och bolag

Tidpunkt för aktualitetsprövning: 2024-11-05

Relaterade styrdokument: -

Sökord: Landsbygdsprogram, program för hållbar landsbygdsutveckling, landsbygdsutveckling, landsbygdsstrategi

Innehåll

1	Inledning	5
2	Syfte och avgränsningar	5
2	Mål och arbetssätt för Linköpings landsbygdsutveckling	6
3	Prioriterade insatsområden och principiella ställningstaganden	6
3.1	Lätt att leva och bo på Linköpings landsbygder	7
3.1.1	Boende och byggnation	7
	Principiella ställningstaganden - Boende och byggnation	7
3.1.2	Kommunikationer och samhällsinfrastruktur	7
	Principiella ställningstaganden - Kommunikationer och samhällsinfrastruktur	8
3.1.3	Skola och barnomsorg	8
	Principiella ställningstaganden - Skola och barnomsorg	9
3.1.4	Kommunal och kommersiell service	9
	Principiella ställningstaganden - Kommunal och kommersiell service	9
3.2	Hållbar platsutveckling för attraktiva landsbygder	10
3.2.1	Näringsliv och arbete	10
	Principiella ställningstaganden - Näringsliv och arbete	11
3.2.2	En meningsfull och aktiv fritid	11
	Principiella ställningstaganden - En meningsfull och aktiv fritid	11
3.2.3	Delaktighet och aktiv landsbygd	11
	Principiella ställningstaganden - Delaktighet och aktiv landsbygd	12
3.3	Ekologiskt hållbara landsbygder	12
3.3.1	Användning av jordbruksmark	12
	Principiella ställningstaganden - Användning av jordbruksmark	12
3.3.2	Klimat, miljö och natur	12
	Principiella ställningstaganden - Klimat, miljö och natur	13
3.3.3	Kulturmiljövärden	13
	Principiella ställningstaganden – Kulturmiljövärden	13
3.4	Trygga och säkra landsbygder med hög resiliens	14
3.4.1	Trygghet och säkerhet	14
	Principiella ställningstaganden - Trygghet och säkerhet	14
3.4.2	Civil beredskap	14
	Principiella ställningstaganden - Civil beredskap	15
3.4.3	Livsmedelsförsörjning	15
	Principiella ställningstaganden – Livsmedelsförsörjning	15
4	Uppföljning	15
	Bilaga 1: Begreppsdefinitioner	15

1 Inledning

I takt med att samhället förändras, uppstår nya utmaningar och möjligheter i arbetet med att utveckla och förbättra livskvaliteten på landsbygderna. För kommunen är landsbygdsutveckling inte bara en fråga om att bevara det som redan finns, utan även om att skapa nya förutsättningar för hållbara och levande landsbygder. Detta program är framtaget för att möta dessa utmaningar, med målet att stärka landsbygdernas roll i kommunens övergripande utveckling. Det är viktigt att utvecklingsarbetet tar hänsyn till de platsbaserade möjligheterna och behoven, och främjar det lokala inflytandet i processen.

Programmet är resultatet av en omfattande dialogprocess med invånare, företagare, lokala organisationer och andra nyckelaktörer på landsbygderna som uttryckt en stor bredd av erfarenheter, idéer och behov.

Inom landsbygdsolitik beaktas det platsbaserade territoriella perspektivet för landsbygderna, det vill säga de särskilda förutsättningar som finns på landsbygderna utifrån den geografiska platsen och dess avstånd respektive närhet till större tätorter och städer. Landsbygdsolitik präglas av det Tillväxtverket kallar för "flernivåsamverkan."¹ Det är ett komplext politiskt område där både EU, staten, regionerna och kommunerna har ett ansvar och påverkar utvecklingen på landsbygderna genom sin styrning. Arbetet för att skapa livskraftiga landsbygder bygger därför på att resurser från olika sektorer och administrativa nivåer i samhället bidrar.

Samverkan och samarbete med aktörer som Länsstyrelsen Östergötland, Region Östergötland och Linköpings grannkommuner är därför viktigt, liksom med akademi, näringsliv, civilsamhället och inte minst med kommunens invånare. I många processer och sakfrågor är det viktigt att identifiera kommunens roll i flernivåstyrningen men det är också viktigt att hitta samverkansformer som gör det möjligt att ta kliv framåt för hållbar landsbygdsutveckling. Programmet adresserar i första hand frågor som kommunen har rådighet över men det är även ett dokument som uttrycker önskad viljeinriktning inom områden som andra aktörer är ansvariga för.

Vid framtagandet av programmet har följande regionala styrdokument beaktats:

- Regionala utvecklingsstrategin
- Rumslig strategi för Östergötland (remissversion)
- Regionalt serviceprogram Östergötland 2023-2030
- Målbild 2030 för Region Östergötlands engagemang i regional busstrafik
- Avsiktsförklaringen om Nära vård

2 Syfte och avgränsningar

Syftet med programmet är att det ska visa på mål och övergripande riktning för kommunens arbete med landsbygdsutveckling. Programmets innehåll behöver därför i relevanta delar

¹ [Begrepp för landsbygder - Tillväxtverket \[hämtad 2024-08-19\]](#)

präglade kommunens övriga arbete och styrdokument som inom olika sakområden berör landsbygden. Detta program gör därför inte anspråk på att vara heltäckande.

Översiktsplanen är ett exempel på styrdokument som har gränssnitt mot landsbygdsprogrammet och är ett viktigt verktyg för att skapa fysiska förutsättningar för en hållbar landsbygdsutveckling. Kommunens översiktsplan anger inriktningen för den långsiktiga utvecklingen av den fysiska miljön, lämplig mark- och vattenanvändning och hur den byggda miljön ska utvecklas, användas och bevaras. Fokus i översiktsplaneringen är platsspecifika avvägningar mellan olika sakfrågor, med utgångspunkt i bland annat de mål som finns i kommunens program och policies. Arbetet med översiktsplanen behöver alltså ta hänsyn till de mål som anges i landsbygdsprogrammet, på samma sätt som att en del frågor i landsbygdsprogrammet hanteras i processer styrda av plan- och bygglagen.

2 Mål och arbetssätt för Linköpings landsbygdsutveckling

För Linköpings kommuns långsiktiga arbete med landsbygdsutveckling har följande övergripande strävansmål definierats:

Linköpings kommun har livskraftiga landsbygder med goda möjligheter till företagande, arbete, boende och välfärd som leder till en hållbar utveckling i hela kommunen. Det innebär att kommunens insatser för att, inom sin rådighet, utveckla Linköpings landsbygder utgår från platsers och orters förutsättningar, utmaningar och behov. Lokal delaktighet är en förutsättning för att nå målet.

Målet ligger i linje med det nationella målet för den sammanhållna landsbygdspolitiken.²

Följande insatsområden har definierats som centrala för att programmets övergripande mål ska kunna uppnås:

- Lätt att leva och bo på Linköpings landsbygder
- Hållbar platsutveckling för attraktiva landsbygder
- Ekologiskt hållbara landsbygder
- Trygga och säkra landsbygder med hög resiliens

För att framgångsrikt integrera ett landsbygdsperspektiv (landsbygdsintegrering) i den kommunala verksamheten och planeringen, krävs ett arbetssätt där det ingår att bedöma landsbygdens relevans i olika sakfrågor.

3 Prioriterade insatsområden och principiella ställningstaganden

Respektive insatsområde beskrivs kort utifrån ingående delar, utmaningar och möjligheter för fortsatt arbete. Avslutningsvis redovisas principiella ställningstaganden för varje

² prop. 2017/18:179, bet. 2017/18:NU19, rskr. 2017/18:360

insatsområde. De principiella ställningstagandena uttrycker vägval för kommunkoncernens fortsatta arbete kopplat till respektive insatsområde.

3.1 Lätt att leva och bo på Linköpings landsbygder

Insatsområdet fokuserar på delar som underlättar för invånare att leva och bo på Linköpings landsbygder. Kommunen har en stor rådighet kopplat till välfärdstjänster där vård, skola och omsorg ingår och som får stor betydelse för att underlätta för människor att bo och leva på Linköpings landsbygder. Även frågor om närheten till kommunal och kommersiell service samt frågor om kommunikationer ingår i insatsområdet.

3.1.1 Boende och byggnation

En viktig del i levande landsbygder är boende och byggnation. Det är viktigt att skapa förutsättningar för byggnation samt att möjliggöra boende för många och för olika livssituationer. Likaså att bygga miljömässigt och socialt hållbart; både vad gäller enskilda hus och strukturellt. För en fortsatt god utveckling på Linköpings landsbygder är det viktigt att växande landsbygder och orter kan fortsätta att utvecklas, på ett sätt som säkerställer en fortsatt attraktiv landskapsbild och viktiga hållbarhetsaspekter. Samtidigt ska även övriga platser och orter på Linköpings landsbygder ha förutsättningar att kunna utvecklas.

Kommunen ser gärna att boendet på landsbygderna utvecklas med fler boendeformer samt möjliggöra boende även vid särskilda behov. Detta ställer krav på nya boendemöjligheter för personer med funktionsnedsättningar, för äldre som kanske vill flytta från ett alltför stort boende eller för den som vill skaffa sig sitt första boende. Utökade boendemöjligheter skulle kunna underlätta en generationsväxling och ge fler möjlighet att bo på landsbygderna. Ett annat viktigt perspektiv är att eftersträva möjligheten för fler att kunna bo kvar hemma så länge man önskar, oavsett var man bor i kommunen.

Principiella ställningstaganden - Boende och byggnation

- Kommunen skapar förutsättningar för byggnation på landsbygderna genom att peka ut lämplig mark för bebyggelse i översiktsplanen, utifrån platsspecifika förutsättningar och behov.
- Kommunen verkar för ökat byggande av blandade upplåtelseformer och nya boendelösningar i Linköpings omland.
- Kommunen ska arbeta strategiskt med markförvärv och planering i Linköpings omland utifrån platsspecifika framtida behov.

3.1.2 Kommunikationer och samhällsinfrastruktur

För levande landsbygder är det viktigt att den grundläggande infrastrukturen upprätthålls och utvecklas, exempelvis vägar, el- och telenät samt IT-infrastruktur. Flera av dessa strukturer är, förutom kommunens insatser, beroende av statliga, ideella och kommersiella aktörers arbete. Läns- och riksvägar är Trafikverkets ansvar, medan vissa småvägar sköts av vägsamfälligheter och hålls öppna för allmänheten genom ekonomiskt stöd från staten och kommunen. Kommunen har regelbundet dialog med berörda parter för att förbättra tillgänglighet och säkerhet.

Linköping är i framkant gällande bredband på landsbygderna. Viktigt framåt är att efteranslutningar av bredband i redan utbyggda områden fungerar och kan erbjudas inom rimlig tid. Det är även viktigt att i möjligaste mån bygga bort "vita fläckar" (områden som saknar bredband) som oftast finns i gränsområden mellan två kommuner.

Vad gäller kollektivtrafiken bör den präglas av långsiktighet och förutsägbarhet samt kunna anpassas utifrån individers olika behov, samt ur tillgänglighetssynpunkt. Idag ansvarar Region Östergötland för all kollektivtrafik i länet, både gällande regional och kommunal trafik, även om kommunen fortfarande har kvar visst inflytande. Kommunens strategi gällande landsbygdstrafiken är i linje med den regionala planeringen; att kollektivtrafiken ska koncentreras kring, samt utgå från, regionala stråk. Denna planering baseras på att kunna erbjuda så effektiv kollektivtrafik som möjligt till så många som möjligt. För landsbygderna innebär detta att fler hushåll kan få långt till närmaste hållplats och i större utsträckning bli bilberoende eller beroende av den anropsstyrda och områdesbaserade närtrafiken. För barn och unga innebär det att de blir beroende av vuxna med körkort för aktiviteter utanför bostaden och byn. För att väga upp detta kommer kommunen fortsätta utveckla trygga och tillgängliga pendlarparkeringar och hållplatser samt fortsätta arbetet med utbyggnaden av cykelinfrastruktur.

Principiella ställningstaganden - Kommunikationer och samhällsinfrastruktur

- Det ska vara attraktivt, enkelt och tryggt att resa hållbart - för landsbygderna är utgångspunkten "hela resan" perspektivet. Detta innebär att kommunen arbetar med att bland annat bygga fler pendlarparkeringar, förbättra cykelinfrastrukturen på landsbygderna samt stötta samåkningsinitiativ.
- I utvecklingen av Linköpings tätort ska landsbygdernas förutsättningar beaktas, exempelvis i form av förbättrad framkomlighet för kollektivtrafik och därmed minskad restid.

3.1.3 Skola och barnomsorg

Skola och barnomsorg är kommunala välfärdstjänster fastställda i lag. Linköpings kommun har en väl utbyggd grundskole- och barnomsorgsverksamhet i omlandet vilket är en styrka och bidrar starkt till omlandets attraktivitet. Kommunen fäster stor vikt vid yngre barns behov av att ha en skola i sin närhet och strävar därför efter att erbjuda barnomsorg samt skolverksamhet för de lägre åldrarna nära där barnen bor. Detta kan innebära att små förskoleavdelningar och grundskoleklasser är motiverade på landsbygderna. Linköpings kommuns uppdrag gällande skolan är att ge alla elever en god och likvärdig utbildning som håller hög kvalitet oavsett om skolan finns i tätort eller i omlandet.

En annan viktig fråga kopplad till skolverksamheten är fungerande skolskjuts på landsbygderna, samtidigt som organiseringen av den kommunala skolskjutsverksamheten är komplex. En viktig del i detta är att verka för bättre samordning mellan kommunal skolskjuts och regional kollektivtrafik på landsbygderna.

De demografiska prognoserna visar på en minskning i elevunderlaget, vilket i sin tur påverkar förutsättningarna för kommunens samtliga skolor. Mot denna bakgrund behöver landsbygdens perspektiv och utveckling beaktas.

Principiella ställningstaganden - Skola och barnomsorg

- Kommunen ska bevara och utveckla skola och barnomsorg på landsbygderna så länge detta är möjligt med hänsyn taget till:
 - barns rätt till en hög utbildningskvalitet
 - yngre barns behov av skola och barnomsorg i relativ närhet
 - skolans betydelse för bygdens utvecklingsmöjligheter och fortlevnad i stort
 - ekonomiska konsekvenser

3.1.4 Kommunal och kommersiell service

Genom att säkerställa god kommunal service skapar Linköpings kommun förutsättningar för att tillväxten på landsbygderna ska öka och för att människor ska kunna bo och verka där. Den kommunala servicen inom vård och omsorg har utvecklats de senaste åren för att bli mer områdesbaserad med målet att komma närmare brukarna, samtidigt som behovet av att centralisera vissa tjänster för effektivitet och specialisering kvarstår. Den pågående utvecklingen av digitala vård- och omsorgstjänster i samhället erbjuder nya möjligheter, särskilt för de som bor i landsbygdsområden, att snabbt få tillgång till nödvändigt stöd.

En av de största utmaningarna för att upprätthålla tillgången till välfärdstjänster på landsbygderna är kompetensförsörjningen. Därför behöver kommunen, utifrån sin egen rådighet, arbeta proaktivt för att säkra kompetensbehovet i Linköpings omland.

Även kommersiell service – främst tillgång till drivmedel och dagligvaror – är av stor vikt för både näringslivet och boende. Framtida behov och utmaningar kommer att kräva fortsatta insatser inom serviceområdet, bland annat genom olika insatser för att säkra invånarnas tillgång till dagligvaror.

Därför är det särskilt viktigt att kommunen främjar och initierar insatser, som positivt påverkar tillgänglighet till kommersiell service på landsbygderna vad gäller dagligvaror, drivmedel, kontanthantering och vissa övriga tilläggstjänster. Exempel på sådana insatser är kommunens satsningar på offentliga tjänster i de prioriterade servicenoderna, i linje med kommunens Serviceplan för landsbygden.

Kommunen strävar efter att använda tjänstedesign vid utformningen och implementeringen av offentliga tjänster där det är lämpligt. För att säkerställa att dessa möter de faktiska behoven är det därför viktigt att ha ett territoriellt perspektiv på tjänstedesign och inkludera och engagera invånare och andra aktörer på landsbygderna vid utformningen och implementeringen av offentliga tjänster.

Principiella ställningstaganden - Kommunal och kommersiell service

- Kommunen stödjer och arbetar för god tillgång till kommersiell service på Linköpings landsbygder i enlighet med kommunens Serviceplan för landsbygden.
- Vid vidareutveckling av offentliga tjänster på landsbygderna i Linköpings kommun, ska de i möjligaste mån lokaliseras vid de prioriterade servicenoderna (enligt Serviceplanen).

- I linje med avsiktsförklaringen om Nära vård ska alla invånare erbjudas en god, nära, jämlik och samordnad vård, omsorg och socialtjänst senast år 2030.
- Linköpings kommun ska, utifrån ett arbetsgivarperspektiv, arbeta proaktivt för att säkra kompetensbehovet i de egna verksamheterna belägna i Linköpings omland. Vidare ska kommunen, utifrån sitt ansvar för arbetsmarknadsfrågor, arbeta aktivt med att matcha rätt individer till rätt utbildning för att främja och stärka kompetensförsörjningen inom bristyrken, bland annat de gröna näringarna och besöksnäringen.
- Kommunen ska verka för och underlätta möjligheter till ett bättre utnyttjande av kommunens lokaler på landsbygderna, för kommunens verksamheter såväl som för andra aktörer på landsbygderna.

3.2 Hållbar platsutveckling för attraktiva landsbygder

Insatsområdet handlar om att främja en hållbar utveckling av Linköpings landsbygder genom att stärka näringslivet, skapa meningsfulla fritidsmöjligheter och säkerställa medborgarnas delaktighet och inflytande i samhället.

3.2.1 Näringsliv och arbete

Företagandet och näringslivet i Linköpings omland är omfattande och diversifierat. Cirka 40 procent av samtliga arbetsställen i kommunen är lokaliserade i omlandet och många av dem återfinns inom de gröna näringarna. Näringsverksamheten på landsbygderna spelar en viktig roll ur flera perspektiv, inte bara genom att erbjuda arbetsmöjligheter utan även genom att bidra till skapandet av lokala marknader, vilket kan minska resandet och därmed miljöpåverkan.

De gröna näringarna och lantbruket i synnerhet är viktiga branscher på landsbygderna. Kommunen arbetar strategiskt med upphandlingar av närproducerad mat. Detta är gynnsamt för både kommunen och näringarna och samhället i stort. För kommunens verksamheter skapas en större trygghet, för näringen skapar det förutsägbarhet och det stärker samhällets livsmedelsförsörjning. En styrka i arbetet med att främja utveckling, innovationer och nya jobb inom de gröna näringarna är det regionala utvecklingscentret för gröna näringar, Vreta kluster.

Besöksnäringen har upplevt en stark positiv utveckling under de senaste åtta åren, med många nya arbetstillfällen som har skapats inom olika sektorer, däribland hotell- och restaurangbranschen. Kommunen har fina vatten, natur- och kulturvärden och starka besöksmål som Göta kanal och Kinda kanal. Det gör att förutsättningarna för naturturism, med aktiviteter som fiske, vandring, cykling och paddling, är utmärkta i kommunen. En hållbar utveckling av besöksnäringen i Linköpings omland är dessutom något som höjer hela kommunens och omlandets attraktivitet för både besökare och boende.

En utmaning för besöksnäringen är dess starka säsongsbetoning, vilket gör det svårt för entreprenörer att leva av sin produkt. Av det skälet är det viktigt att kommunen arbetar med insatser för att förlänga säsongen mot besöksverksamhet året runt, samt att man understödjer och inspirerar företag inom besöksnäringen att utveckla sina produkter och

samarbeten. Genom att driva och skapa nätverk för kunskaps- och erfarenhetsutbyte kan man främja en professionell utveckling inom sektorn.

Markfrågan är också viktig för många näringsverksamheter i Linköpings omland, och planeringsmässigt behöver kommunen ta hänsyn till näringarnas behov och önskemål för att skapa förutsättningar för vidare utveckling.

Principiella ställningstaganden - Näringsliv och arbete

- Kommunen främjar det lokala näringslivets och besöksnäringens utveckling bland annat genom kontinuerlig dialog med företag i Linköpings omland.
- Linköpings kommun identifierar lämpliga mark- och vattenområden i översiktsplanen utifrån utvecklingsmöjligheter som finns inom, till exempel, besöksnäring och andra näringslivsverksamheter i Linköpings omland.

3.2.2 En meningsfull och aktiv fritid

Det är viktigt att aktiviteter och arenor för kultur och fritid för alla åldrar finns även på landsbygderna. Idag finns det många möjligheter till aktiviteter på landsbygderna som exempelvis vandringsleder, motionsspår, fotbollsplaner och isrinkar, naturbad och olika kulturmiljöer. Dessa rekreativsmöjligheter nyttjas av både stads- och landsbygdsbor samt av turister och är en del av kommunens attraktivitet. Linköpings kommun strävar efter att i samverkan med civilsamhället erbjuda goda möjligheter till ett rikt kultur- och fritidsliv på landsbygderna.

Principiella ställningstaganden - En meningsfull och aktiv fritid

- Linköpings kommun ska söka dialog med aktörer på landsbygderna för att stödja och tillsammans med lokalsamhället utveckla ett mångfasetterat kultur-, fritids- och idrottsliv.

3.2.3 Delaktighet och aktiv landsbygd

Medborgarnas möjlighet till inflytande och delaktighet i samhället är en viktig fråga, dels för att skapa tillit till det demokratiska systemet, dels för att utveckla ett hållbart samhälle. Inflytande och möjlighet till delaktighet är dock inte enbart en fråga om landsbygdsutveckling. De flesta beslut som fattas i kommunen berör alla medborgare oavsett om de bor på landsbygderna eller i staden och landsbygdsperspektivet ska därför finnas med i allt beslutsfattande där det bedöms vara relevant.

Linköpings kommun har en aktiv landsbygd. Där finns en mängd olika aktörer såsom byalag, företagarföreningar, hembygdsföreningar, vägföreningar, idrottsföreningar och många fler. Dessa grupper är en viktig del av samhället på landsbygderna och en naturlig partner för kommunen gällande kultur och fritidsfrågor. Kommunen söker därför en aktiv dialog med föreningslivet för att stödja grupper och föreningslivet på landsbygderna. Kommunen har möjlighet att ge föreningar stöd till offentliga arrangemang och till upprustning. Ekonomiska bidrag för föreningar och aktiviteter kan sökas både från Kultur- och fritidsförvaltningen samt i form av en kommunal och regional bygdepeng för bygdeutveckling. Det finns även en möjlighet att söka EU medel för att driva utvecklingsprojekt på landsbygderna, via kommunens finansiering och delaktighet i Leader Folkungaland.

Principiella ställningstaganden - Delaktighet och aktiv landsbygd

- Kommunen arbetar aktivt för att vidareutveckla inflytande och delaktighet i såväl lokal platsutveckling som i övriga frågor som kommunen är ansvarig för. Detta gäller både för medborgare, företag och civilsamhällets aktörer i Linköpings omland så väl som i hela kommunen.
- Linköpings kommun ska i samverkan med aktörer på landsbygderna utveckla mötesplatser för kultur- och fritidsaktiviteter som är trygga och välkomnande. Detta gäller främst i kommunens prioriterade servicenoder.

3.3 Ekologiskt hållbara landsbygder

Bevarande av natur- och kulturvärden på Linköpings landsbygder är viktigt för både lokalsamhället och miljön i stort. Dessa värden omfattar allt från kulturlandskap och biologisk mångfald till högkvalitativ åkermark och ekosystemtjänster.

3.3.1 Användning av jordbruksmark

Linköpings rika jordbrukslandskap är en grundpelare för lokal livsmedelsproduktion och bidrar till regionens ekonomi. I en tid av global osäkerhet och utmaningar i form av klimatförändringar som påverkar livsmedelsproduktionen, och tillgången till livsmedel, är tillgången till högkvalitativ åkermark en ovärderlig resurs. Att bevara och skydda jordbruksmarken och miljöer med stora natur- och kulturvärden mot exploatering är därför viktigt ur ett hållbarhetsperspektiv och stärker lokalsamhällets resiliens.

Principiella ställningstaganden - Användning av jordbruksmark

- Byggnation på värdefull jordbruksmark ska undvikas så långt detta är möjligt. Andra alternativ till jordbruksmark ska redovisas.

3.3.2 Klimat, miljö och natur

Grön- och blåstrukturer på landsbygderna spelar en central roll i arbetet med klimatanpassning. Genom att värna om och utveckla naturliga landskap som skogar, ängar, våtmarker, åar och sjöar, bidrar Linköpings kommun inte bara till bevarandet av biologisk mångfald, utan också till att stärka ekosystem som kan hantera konsekvenserna av klimatförändringar mer effektivt. Dessa gröna och blå områden fungerar som naturliga buffertzoner som kan absorbera överskottsvatten under intensiva regnperioder, vilket minskar risken för översvämningar i jordbruksmark och bebyggda områden. Dessutom är de kritiska för att bibehålla vattenkvaliteten, genom att filtrera föroreningar och bidra till grundvattentillförseln. På så sätt motverkar de torra och stödjer ett hållbart jordbruk och livsmedelsförsörjningen.

Förstärkning av den gröna och blå infrastrukturen på landsbygderna är också avgörande för att upprätthålla ekosystemtjänster som exempelvis pollinering, vilket är viktigt för jordbruket. Dessa områden är även attraktiva och viktiga ur ett rekreations- och friluftsperspektiv, vilket bidrar till bättre folkhälsa, höjer livskvaliteten och skapar möjligheter inom naturturism.

I arbetet för att nå kommunens långsiktiga klimatmål kan Linköpings landsbygder bidra på flera olika sätt. En del handlar om att prioritera utvecklingen kopplad till att bygga ut

infrastrukturen för fossilfria drivmedel. Detta är särskilt viktigt då en stor del av de totala utsläppen kommer från transportsektorn samtidigt som boende på landsbygden inte sällan är beroende av personbilar. Kommunen kan underlätta för besökare till landsbygderna genom att identifiera platser för laddstationer för elbilar och tankstationer för biogas kan kommunen stödja övergången till hållbara transportmedel och minska beroendet av fossila bränslen.

Vidare behöver kommunen aktivt delta i dialoger med elnätsbolag för att underlätta energiomställningen och elektrifieringen i omlandet. Ett pålitligt elnät är nödvändigt för att möta de växande behoven av el, särskilt med tanke på den ökande användningen av elfordon och andra energikrävande innovationer. Genom att säkerställa förutsättningar för pålitliga prognoser och anpassningar av elnätet kan kommunen bidra till en stabil och säker energiförsörjning.

Principiella ställningstaganden - Klimat, miljö och natur

- Linköpings kommun ska i översiktsplanen identifiera områden i Linköpings omland som är lämpliga för infrastruktur för förnybara drivmedel, som till exempel laddstationer för elbilar och tankstationer för biogas.
- Linköpings kommun ska aktivt delta i dialogen med elnätbolagen angående energiomställning och elektrifiering i Linköpings omland. Syftet är att säkerställa goda förutsättningar för pålitliga prognoser och anpassning av elnätet.

3.3.3 Kulturmiljövärden

Landsbygdernas kulturmiljöer är inte bara värdefulla ur ett identitetsfrämjande, kontinuitetsbärande, socialt sammanhållande, historiskt och kulturellt perspektiv; de spelar också en viktig roll för besöksnäringen och lokal ekonomi; stödjer småföretagare, hantverkare och lokala producenter. För att effektivt bevara kulturvärden i miljön på landsbygderna krävs samarbete mellan myndigheter, lokalsamhället och markägare. Detta inkluderar allt från underhåll och restaurering av historiska byggnader till att utforma riktlinjer som skyddar landskapets estetiska värden och historiska djup. Dessutom är det viktigt att integrera modern teknik och hållbara metoder i bevarandearbetet, för att säkerställa att dessa miljöer kan fortsätta att vara levande och tillgängliga utan att förlora sitt historiska värde. En annan viktig aspekt är att inventera kulturhistoriskt värdefulla områden, byggnader och landskap. Genom att dokumentera dessa områden tillgängliggörs kunskap som annars riskerar att gå förlorad.

Utbildning och medvetenhetsskapande är ytterligare nyckelkomponenter för att bevara landsbygdernas naturvärden och kulturarv. Genom att tillgängliggöra kunskap och information som fokuserar på lokalhistoria, biologisk mångfald och miljöskydd, stärks den lokala identiteten och bidrar till utvecklingen av hållbara beteenden och praktiker. Dessa insatser skyddar och värnar om landskapets unika egenskaper för framtida generationer.

Principiella ställningstaganden – Kulturmiljövärden

- Kommunen vidareutvecklar, utifrån sin rådighet, arbetet med att kartlägga, vårda, utveckla och tillgängliggöra kulturmiljöer och kulturhistoriskt värdefull bebyggelse på Linköpings landsbygder.

3.4 Trygga och säkra landsbygder med hög resiliens

Insatsområdet har fokus på trygghet och säkerhet ur ett landsbygdsperspektiv, men berör även landsbygdernas styrkor kopplat till en stärkt resiliens i hela Linköpings kommun, där beredskapsperspektivet är viktigt.

3.4.1 Trygghet och säkerhet

För att upprätthålla och förbättra tryggheten samt det brottsförebyggande arbetet på landsbygderna, är det viktigt att förstå de specifika behoven som finns både i landsbygderna och i tätorterna i Linköpings omland. Medborgarnas delaktighet och kunskap är en viktig komponent i detta. Kommunen gör detta genom att till exempel genomföra trygghetsundersökningar och trygghetsvandringar i Linköpings omland. Landsbygdernas och de större tätorternas unika geografiska och sociala strukturer medför särskilda utmaningar, såsom längre avstånd till nödvändiga tjänster och en ibland isolerad tillvaro. Frågor om trygghet och säkerhet påverkas också av den fysiska utformningen inom och utanför tätorter där tillgång till trottoarer, cykelvägar och övergångsställen blir viktiga för att bo, vistas och verka på landsbygden. För kommunen är det därför viktigt att upprätthålla och vid behov utveckla strukturer för medborgarnas delaktighet kopplat till bland annat fysisk och situationell trygghet.

Principiella ställningstaganden - Trygghet och säkerhet

- Kommunen ska utgöra en aktiv part i platsamverkan samt arbeta med trygghetsskapande insatser i Linköpings omland, utifrån platsers behov och förutsättningar.
- Inom ramen för kommunens lagstadgade ansvar för det brottsförebyggande arbetet ska hänsyn tas till landsbygdernas och de större tätorternas särskilda förutsättningar och behov.

3.4.2 Civil beredskap

Arbetet med civil beredskap och krisberedskap skiljer sig markant mellan stads- och landsbygdsmiljöer. Landsbygdernas specifika geografi och sociala struktur medför unika utmaningar och prioriteringar, men erbjuder också vissa fördelar jämfört med urbana områden. På landsbygderna finns ofta en högre grad av hemberedskap, vilket innebär att många invånare är väl förberedda för att hantera olika typer av kriser. Dock är sårbara grupper, såsom äldre, i en mer utsatt position. Under samhällsstörningar kan det bli särskilt utmanande för tjänster som hemtjänsten att nå fram till isolerade platser. Ett effektivt tillvägagångssätt för att hantera civil beredskap och krisberedskap på landsbygderna bygger på att utnyttja dessa styrkor och möjligheter, samtidigt som man strävar efter att förebygga och minimera de risker och utmaningar som är kopplade till landsbygdernas förhållanden.

En möjlighet som kan stärka civilberedskapsarbetet i en landsbygdskontext är att utveckla trygghetspunkterna på landsbygderna med en starkare koppling till lokala livsmedelsbutiker och drivmedelsanläggningar.

Principiella ställningstaganden - Civil beredskap

- Inom ramen för kommunens lagstadgade ansvar för civil beredskap ska hänsyn tas till landsbygdernas och de större tätorternas särskilda förutsättningar och behov.

3.4.3 Livsmedelsförsörjning

Landsbygderna och de gröna näringarna är avgörande för samhällets möjligheter att hantera kriser och säkra livsmedelsförsörjningen. Det finns flera aktörer på nationell, regional och lokal nivå som har olika typer av ansvar vid kriser och livsmedelsberedskap. I sammanhanget är även kommunens arbete viktigt för att stärka och säkra den lokala livsmedelsproduktionen. I det långsiktiga perspektivet är det viktigt hur kommunen agerar i samhällsplaneringen och att man exempelvis har tydliga strategier kring hur man arbetar med frågor som rör markanvändning och i synnerhet åkermark, hur man planerar lokal infrastruktur, att vägar är möjliga för lantbruksmaskiner att använda och hur kommunen hanterar olika vattentjänster.

Principiella ställningstaganden – Livsmedelsförsörjning

- Kommunen ska, utifrån det lagstadgade kommunala ansvaret, genom sina strategier samt planer för markanvändning, infrastrukturplanering och vattenresurshantering arbeta för en hållbar lokal livsmedelsproduktion vilket bidrar till en resiliert livsmedelsförsörjning. Detta i samverkan med lokala och regionala aktörer i de gröna näringarna, näringslivet, civilsamhället och medborgare.

4 Uppföljning

Programmet för hållbar landsbygdsutveckling i Linköpings kommun gäller för åren 2024-2032 och ska aktualitetsprövas minst en gång per mandatperiod, lämpligen i samband med att översiktsplanen aktualitetsprövas eller vid behov.

Kommunstyrelsen har det övergripande ansvaret för uppföljning av programmet, vilket sker en gång per mandatperiod eller när så påkallas.

Arbetet med att implementera programmet görs av hela kommunkoncernen.

Bilaga 1: Begreppsdefinitioner

Landsbygder

Det finns ingen enhetlig definition av begreppet "landsbygd" på nationell nivå. Idag talas det istället alltmer om att det finns "olika" landsbygder och begreppet definieras utifrån det sammanhang som det används i.

Landsbygder kan i detta sammanhang ses som den ena av två dimensioner på en glidande skala, där staden finns i den andra änden. Skalan definieras till stor del av befolkningstäthet. Med befolkningstäthet följer annat såsom tillgång och närhet till service, kommunikationer och arbetsställen.

Landsbygdsdefinition för Linköpings kommun

En funktionell indelning som hittills fungerat väl är att dela upp olika områden och områdestyper på följande vis:

- Staden: Linköpings tätort.
- Större tätort: De större tätorterna i kommunen som har över 1 000 invånare.
- Mindre tätort: Tätorterna som har mindre än 1 000 invånare.

Utifrån den grunden särskiljer programmet mellan följande typer av områden:

- Linköpings omland: Hela kommunen förutom Linköpings tätort.
- Linköpings landsbygder: Omlandet runt Linköpings tätort, exklusive de tätorter som har fler än 1 000 invånare.
- Ren Landsbygd: De geografiska områdena som inte ingår i någon tätort.

De större tätorterna i Linköpings kommun varierar i storlek och karaktär, vissa har en tydligare koppling till lokala näringar och industri medan andra kan betraktas som huvudsakligen boendeorter. Det som samtliga kännetecknas av är dock att de, pga sin relativa storhet, har ett generellt större utbud av offentlig och kommersiell service samt huvudsakligen bättre kollektivtrafikkommunikationer i jämförelse med mindre tätorter och rena landsbygdsområden.

De mindre tätorterna å sin sida utgör viktiga noder för service för både själva orterna och för de närliggande landsbygdsområdena. De är servicenoder och erbjuder både offentlig såväl som kommersiell service och utgör omstigningspunkter för närområdets närtrafik.

Cirka 10 % av kommunens invånare bor i rena landsbygdsområden, dessa områden präglas av jordbruksmark, grönområden och småbyar.

Landsbygdsintegrering

Strukturer för att aktivt bedöma och försöka påverka utfallet av all typ av politik generellt utifrån dess inverkan på landsbygder kallas integrering av landsbygdsperspektivet, eller landsbygdsintegrering.

Landsbygdsbedömning

Den konkreta bedömningen av om, och i så fall hur, landsbygden utgör en relevant dimension i en specifik politisk fråga kallas landsbygdsbedömning.

Platsutveckling

Platsutveckling utgår från platsers och orters förutsättningar, utmaningar och behov och innebär att man tar tillvara på de resurser som finns på en plats: platsers kulturarv, unika natur- och miljövärden samt de boendes kompetenser och förmågor. Det handlar också om att planera och genomföra förbättringar som främjar en hållbar utveckling där såväl ekonomiska, miljömässiga och sociala delar samspelar på den specifika geografiska platsen. En viktig del av platsutveckling är det lokala inflytandet, samt att olika grupper och delar av samhället samarbetar med varandra.

Gröna näringar

Innefattar verksamheter baserade på jord, skog, trädgård och landsbygdens miljö, inklusive primärproduktion och tjänster på gårdsnivå.

Blandade upplåtelseformer

Innefattar äganderätter, bostadsrätter, hyresrätter, inkluderat trygghetsboenden och seniorboenden samt specialbostäder för äldre och personer med funktionsnedsättning. Nya boendeformer präglas av gemenskap och hållbarhet, exempel på nya boendeformer är olika typer av bo- eller byggemenskaper.

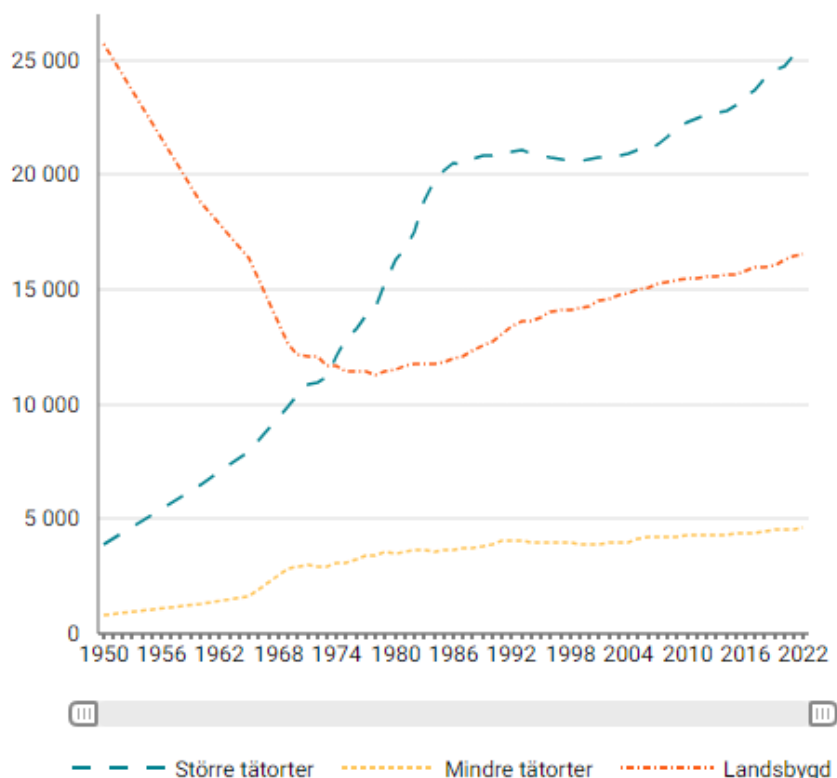
Samhällsinfrastruktur

Grundläggande fysisk och digital infrastruktur som är viktig för många och som ofta en kommun eller stat är ansvarig för som: transportinfrastruktur, infrastruktur för vatten och avlopp, energiinfrastruktur och tele-, bredbands och digital infrastruktur.

Bilaga 2: Linköpings landsbygder - kort nulägesbeskrivning

Linköping är Sveriges femte största kommun sett till befolkning och har varierade och vackra landsbygder. Linköpings kommun hade en befolkning på 166 673 invånare enligt statistik från 2022. Majoriteten av befolkningen bor i tätorten Linköping, men landsbygderna är hem för många invånare. Enligt statistik från 2022 bodde 46 833 invånare i landsbygderna och de övriga tätorterna i Linköpings kommun, det innebär att 28 % av kommunens befolkning bor i landsbygderna och de övriga tätorterna i kommunen.

Tabell 1: Befolkningsutveckling efter område och tid (Källa: SCB):

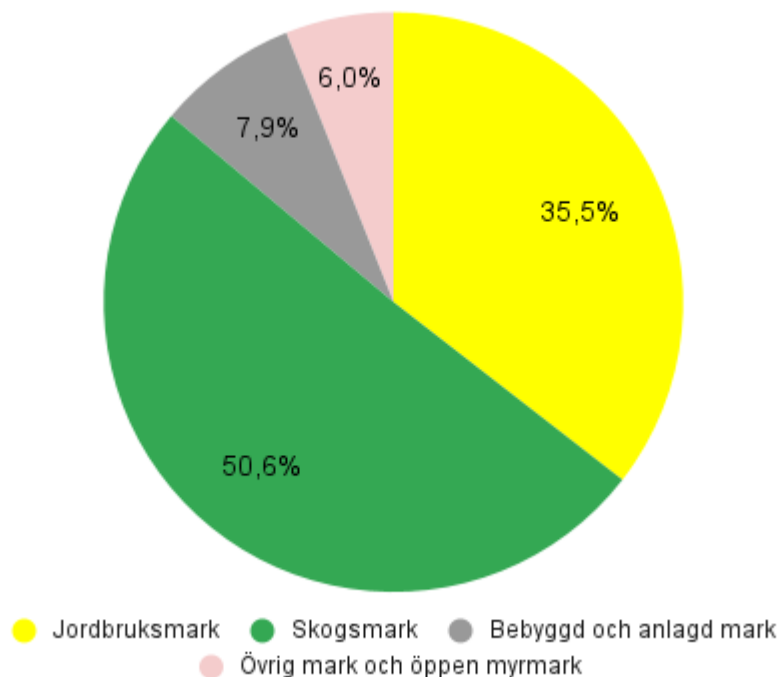

Landsbygderna i Linköping kännetecknas av sitt varierande landskap. Sett till ytan är 92 % av kommunen landsbygd. Här finns bördiga åkrar, skogar, sjöar och vattendrag. Många landsbygder är idealiska för jordbruk och odling av grödor som spannmål, potatis och grönsaker. Skogsmarken är också viktig och används för skogsbruk och friluftsliv.

Där skogen och slätten möts bildas ett mosaiklandskap av slätt och odlingsmark uppbruten med skogspartier av ädellövträd, vilket utgör Linköpings eklandskap.

Jordbruk är en betydande del av ekonomin på landsbygderna i Linköping. Jordbruksmarken täcker en betydande del av landsbygderna och används för olika grödor och djuruppfödning. Här finns ca 350 gårdar och lantbruksföretag som bidrar till livsmedelsproduktionen i regionen och i landet.

Tabell 2: Markanvändning Linköpings kommun 2020 (källa SCB):

Linköpings landsbygder har cirka 28 natur- och kulturresevat, skyddade områden som bevarar den biologiska mångfalden och det naturliga ekosystemet. Bland dessa finns Tinnerö eklandskap, som är ett stort naturreservat med varierande vegetation och vandringsleder.

Landsbygderna i Linköping erbjuder en mängd möjligheter för fritidsaktiviteter och rekreation. Det finns många vandringsleder, cykelvägar och möjligheter till fiske och andra utomhusaktiviteter. Dessutom erbjuder de omgivande skogarna och sjöarna möjligheter till avkoppling och naturupplevelser.

Linköpings kommun har likaså stora vattenvärden med många insjöar och vattendrag. Genom landskapet slingrar sig även några mil av en av Sveriges mest välkända besöksmål: den över 200 år gamla Göta Kanal. För båt- och slussfantaster finns även vackra Kinda kanal att slussa utefter och faktum är att Linköpings kommun är Sveriges slusstätaste kommun.

Linköpings omland har en diversifierad ekonomi. Utöver jordbruket finns småföretag, besöksnärlingsrelaterade verksamheter och skogsbruk och en hel del offentliga verksamheter som bidrar till den ekonomiska mångfalden i omlandet.

Landsbygderna i Linköping präglas av ett rikt kulturellt och samhälleligt liv. Här finns traditionella evenemang och sammanhang, inklusive marknader, bygdegårdar, föreningar och eldsjälur som, många gånger i det tysta, arbetar och främjar gemenskap och samarbete.

Trots de många positiva aspekterna står landsbygderna i Linköping inför utmaningar som åldrande befolkning i vissa geografier och befolkningsminskning i andra som utmanar framtidens tillgång till offentlig service. Samtidigt finns det möjligheter att utveckla landsbygderna genom att främja besöksnäring, gröna näringar och modernisera infrastrukturen.

Sammanfattningsvis är landsbygderna i Linköping en mångfacetterad och dynamisk del av kommunen. Den kännetecknas av sin naturprägel, jord- och skogsbruk, möjligheter till rekreation och ett pågående arbete för miljömässig hållbarhet. Trots utmaningar finns det stora möjligheter att bevara och utveckla denna värdefulla resurs för framtiden, samtidigt som man bevarar den naturliga skönheten och kulturella rikedomen i området.

Nulägesanalys

De prioriteringar och fokusområden som identifierats i detta program bygger på en analys av de utmaningar och möjligheter som bedöms påverka landsbygdernas framtida utveckling. Analysen finns samlad i rapporten "Möjligheter och utmaningar i Linköpings landsbygder och omland 2024"

Ett annat viktigt underlag för att identifiera prioriteringar och fokusområden har varit rapporten "Linköpings landsbygder och omland i siffror 2023".